

Valtuustoaloitteeseen vastaaminen / Kaupungin järjestämät keskustelu- ja kuulemistilaisuudet kaikissa neljässä kaupunginosassa

Kaupunginhallitus 18.12.2023 § 302
257/00.01.01.00/2023

Valmistelija

Kaupunginjohtaja Vesa Rantala ja hallintojohtaja Liisa Salo

Keskustan valtuustoryhmä jätti 12.6.2023 valtuustoaloitteen keskustelu- ja kuulemistilaisuuksien järjestämisestä kaupunkilaisille kaikissa neljässä pitäjässä. Tilaisuuksissa tulisi olla läsnä vähintään johtoryhmän ja kaupunginhallituksen. Tilaisuuksien järjestäjänä voivat olla esimerkiksi urheiluseurat ja muut paikalliset yhdistykset.

Kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista säädetään kuntalain 22 §:ssä. Osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää erityisesti kuuden erilaisen keinon kautta, joista yksi on keskustelu- ja kuulemistilaisuuksien sekä kansalaisraatien järjestäminen.

Hallituksen esityksessä 280/2018 vp todetaan, että kuntalain em. pykälän luettelo keinoista, joilla kunta voi edistää asukkaidensa ja palveluiden käyttäjiensä osallistumista ja vaikuttamista, on esimerkinluontoinen. Luettelolla on ollut tosiasiallisesti kuntien toimintaa ohjaavaa vaikutusta.

Monipaikkaisuus ilmiönä on yleistynyt. Kunnan palveluja voivat käyttää henkilöt, joilla on sidoksia kahteen tai useampaan paikkakuntaan. Kunnan palveluja voivat käyttää esimerkiksi opiskelijat, kausityöntekijät ja etätyöntekijät sekä mökkiläiset ja kakkosasunnon omistajat. Henkilö voi jakaa aikaansa eri kuntien välillä myös lähiomaisen tai muun läheisen asumisen takia. Lapsi voi olla vuoroasumisen takia kahdella eri paikkakunnalla. Digitaaliset menetelmät ovat tarkoituksenmukaisia keinoja myös tällaisten henkilöiden osallistumisen ja vaikutusmahdollisuuksien toteuttamiseksi. Pykälän esimerkkiluetteloa ehdotetaan muutettavaksi huomioimaan monipaikkaisuus.

Kuntalain 22 §:n 1 mom. ehdotettiin muutettavaksi siten, että valtuuston on pidettävä huolta monipuolisten ja vaikuttavien osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksien lisäksi monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen ja vaikuttamisen menetelmistä. Tällä tarkoitetaan erityisesti digitaalisia menetelmiä. Menetelmät olisivat kuitenkin valtuuston harkinnassa. Lisäksi esimerkkiluetteloon ehdotettiin lisättäväksi monipaikkaisuuden huomioiminen. Esimerkkiluetteloon ehdotetaan lisättäväksi paikkakunnalla säännönmukaisesti tai pitempiaikaisesti asuvien tai oleskelevien palvelujen käyttäjien eli niin kutsuttujen monipaikkaisten henkilöiden mielipiteiden kuuleminen ennen päätöksentekoa. Tällä tarkoitettaisiin kunnassa esimerkiksi työn, opiskelun, vapaa-ajan vieton, lähiomaisen tai muun läheisen asumisen tai muun vastaavan syyn vuoksi olevia henkilöitä.

HE 268/2014 vp kuntalaiksi, yksityiskohtaisissa perusteluissa keskustelu- ja kuulemistilaisuuksien osalta tuodaan esille keskustelu- ja kuulemistilaisuuksien sekä kuntalaisraatien järjestäminen. Erilaisissa keskustelu- ja kuulemistilaisuuksissa tai asukastapaamisissa voidaan vapaamuotoisesti selvittää kuntalaisten näkemyksiä tietystä teemasta tietyllä hetkellä tai pidemmän ajanjakson aikana. Kuulemistilaisuuksien ja keskustelua voi toteuttaa myös sähköisiä kanavia, esimerkiksi internetin ja sosiaalisen median mahdollistamia muotoja hyödyntämällä.

Kuntalaisraati terminä on laissa uusi. Siitä käytetään usein myös nimitystä kansalaisraati. Eräänlaisena yläkäsitteenä se kuvaisi aiempaa vuorovaikutteisempia osallistumistapoja. Kuulemis- ja vuorovaikutuskäytäntöjen kehittämisessä kuntalaisraadit voisivat toimia vaihtoehtoina perinteisille yksisuuntaisille kuntalaiskyselyille, jotka usein heijastavat yksittäisten kuntalaisten mielipiteitä. Kuntalaisraati ja sitä vastaavat keinot soveltuisivat menetelminä erityisesti tilanteisiin, joissa suunnittelun lähtökohtana on monimutkainen asiakysymys. Kuntalaisraadilla olisi mahdollista myös tuottaa kokonaisvaltaisempi kansalaismielipide kunnan päättäjille päätösharkintaan. Jo ennakolta tulisi kiinnittää huomiota siihen, miten kuntalaisraadin tuotokset käsitellään edustuksellisessa päätöksenteossa. Kuntalaisraatia käyttämällä on mahdollista edistää kunnan asukkaiden ja palvelujen käyttäjien yhtäläisiä osallistumismahdollisuuksia sekä tuoda erityisryhmiä vahvemmin mukaan päätöksenteon valmisteluun.

Lain velvoittamia vaikuttamistoimielimiä kunnissa puolestaan ovat nuorisovaltuusto, vanhusneuvosto ja vammaisneuvosto.

Aloitteesta ei käy ilmi olisivatko keskustelu- ja kuulemistilaisuudet kaikkia mahdollisia asioita vai tiettyä teemaa koskevia.

Kauhavan kaupunki on historiansa aikana järjestänyt lakisäateisten kuulemisten lisäksi joitakin kuntalaistilaisuuksia. Kuntalaisia on tavattu myös *Komiat*-lehden kanssa yhteisesti järjestelyillä torikiertueilla ”*Kaupunki ja Komiat kuulolla*” sekä viimeksi viime toukokuussa kaupunginjohtaja oli tavattavissa kaikissa kaupunginosissa tonttikampanjan yhteydessä. Nuorten asioissa vaikuttamiskanavana on toiminut nuorisovaltuusto, ja muina vaikuttamiseliminä vanhus- ja vammaisneuvostot. Myös asukaslautakunnat ovat tuoneet viestiä kuntalaisilta. Lisäksi kaupungin kotisivujen kautta on mahdollista tehdä kysymyksiä ja antaa palautetta kaupungin toiminnasta. Kysymyksiin ja palautteisiin vastataan mahdollisimman nopeasti. Lisäksi kaupunki järjestää kuulemistilaisuuksia yhdistystilaisuuksien kautta.

Sisäministeriön osallisuushankkeessa (2002) osallisuus on jaettu neljään eri osaan, joita ovat tieto-, suunnittelu-, päätös- ja toimintaosallisuus. Tämä jako on käytössä myös monissa kunnissa, kun tarkastellaan osallisuutta ja sen eri muotoja:

- A. Tieto-osallisuus:** Asukkaalla on oikeus saada ja tuottaa tietoa. Esimerkiksi julkiset esityslistat ja pöytäkirjat, demokratiakasvatus, kaupunginvaltuuston kokousten striimatut lähetykset, kirjaamo, kuulutukset, palautekanava (palaute- ja arviointijärjestelmän kehittäminen), sosiaalinen media, tiedotteet.
- B. Suunnitteluosallisuus:** Asukas osallistuu itseään ja asuinympäristöään koskevan toiminnan ja palvelujen suunnitteluun. Esimerkiksi asuinalue- ja asukasraadit, blogit, erilaiset kyselyt, hyvinvointisuunnitelmat, kaavoitustilaisuudet, kuntalaisaloitteet, nuorisovaltuusto, oppilaskunnat, strategian laadinta, työpajat, vanhus- ja vammaisneuvostot, yhdistysyhteistyö, vaikutusten arviointi osana valmistelua ja päätöksentekoa.
- C. Päätösosallisuus:** Asukas osallistuu itseään tai kuntaa koskevaan päätöksenteon valmisteluun ja päätöksentekoon. Asukkaalle tulee mahdollistaa osallistuminen palveluiden käyttäjän roolissa. Esimerkiksi kansanäänestykset, kuulemistilaisuudet, luottamushenkilöt,

nuorisovaltuuston edustajat, osallistava budjetointi (talouden ja demokratian yhdistäminen asukkaat huomioiden kunnan taloudellisista resursseista päätettäessä), päättäjätapaamiset, vaalit (erityisesti kuntavaalit ja aluevaalit).

D. Toimintaosallisuus: Asukkaan omaa toimintaa ja konkreettista osallistumista omassa lähiympäristössään. Esimerkiksi asukas-/kylä-/vanhempainillat, adressit, avustukset, erilaiset kohtaamispaikat (kirjastot, nuorisotilat), kolmas sektori, talkoot, oikaisuvaatimukset, tapahtumat, valitukset, vapaaehtoistyö, yrittäjien aamukahvit, yhdistystoiminta.

Kaupungin osallistamistavoitteita ovat mm. seuraavat:

- Valmistellaan kuntalakiin sekä ja kaupungin omiin toimintatapoihin perustuvat osallistamista, osallistumista ja vaikuttamismahdollisuuksia koskevat menettelytavat.
- Seuranta, arviointi ja raportointi vuosittain osana osavuosikatsauksia ja toimintakertomusta.
- Osallistamisen, osallistumisen ja vaikuttamismahdollisuuksien toimivuuden itsearviointi sekä palaute osana asukaskyselyitä.
- Järjestetään osallistamistilaisuuksia mm: talousarvion valmistelu; osallistuva budjetointi; palvelualojen merkittäviin palveluiden muutos- ja kehittämistoimienpiteisiin sekä niiden valmisteluun liittyvät osallistamistilaisuudet; yritys- ja asukaskyselyt.
- Asiakastyytyväisyyskyselyjä toteutetaan säännöllisesti.
- Merkittävien muutosten osalta selvitetään kuntalaisten mielipiteitä erityisesti kunkin palvelun asiakasryhmän osalta esimerkiksi vammaisneuvoston kokouksissa. Järjestetään tarvittaessa keskustelu- ja kuulemistilaisuuksia.
- Viranhaltijat vierailevat kutsuttaessa yhdistysten ym. tilaisuuksissa kertomassa ajankohtaisista asioista.
- Varhaiskasvatussuunnitelmia ja esiopetuksen opetussuunnitelmia uudistettaessa osallistetaan huoltajia ja lapsia suunnitelmien valmisteluvaiheessa. Varhaiskasvatuksessa toteutetaan vuosittain asiakastyytyväisyyskyselyjä, joiden tuloksia hyödynnetään palvelujen ja toimintojen kehittämisessä.
- Erityisesti päätöksillä, joilla on merkittäviä vaikutuksia kuntalaisiin ja ne koskevat palvelujen toteuttamistapaa tai laajuutta (esim. palveluverkkoon liittyvät muutokset), tehdään laajempi vaikutusten ennakoarviointi.
- Merkittävistä rakenteellisista yms. muutossuunnitelmista (esim. kouluverkko) järjestetään keskustelu- ja kuulemistilaisuuksia. Samoin esimerkiksi opetussuunnitelmia uudistettaessa osallistetaan huoltajia ja oppilaita suunnitelman valmisteluvaiheessa. Perusopetuksessa oppilailla ja huoltajilla on mahdollisuus vaikuttaa koulun toimintoihin ja ajankohtaisiin asioihin mm. oppilaskunnan ja vanhempainyhdistysten kautta. Perusopetuksessa toteutetaan säännöllisesti asiakastyytyväisyys- yms. kyselyitä.
- Vapaa-aikapalveluissa toteutetaan säännöllisesti erilaisia asiakastyytyväisyyskyselyjä.
- Seurojen ja yhdistysten kanssa käytävä vuoropuhelu on säännöllistä.
- Nuorten osallisuuden ja nuorten asioiden edistäjänä toimii nuorisovaltuusto. Se on nuorten vaikuttajaelin, joka pyrkii edistämään nuorille tärkeitä asioita, parantamaan nuorten viihtyvyyttä, osallistumaan kunnallisten luottamuselinten toimintaan ja samalla oppimaan kunnallista päätöksentekoa ja demokratiaa.
- Erikseen määritetyillä asukas- ja palvelutasokyselyillä kartoitetaan kaupunkilaisten tyytyväisyys palveluiden riittävyyteen, laajuuteen sekä laatuun.

Esittelijä	Hallintojohtaja Liisa Salo
Päätösehdotus	Kaupunginhallitus päättää antaa aloitteeseen edellä selostetun vastauksen. Aloite todetaan loppuun käsitellyksi.
Asian käsittely	<p>Tuula Mäki-Fränti ehdotti, että asia palautetaan uudelleen valmisteltavaksi siten, että valtuustoaloitteen mukaiset keskustelu- ja kuulemistilaisuudet kaikissa neljässä kaupunginosassa järjestettäisiin.</p> <p>Kaupunginhallitus yhtyi Mäki-Fräntin ehdotukseen.</p> <p>Hallintojohtaja yhtyi asian palautusehdotukseen.</p>
Päätös	Kaupunginhallitus päätti yksimielisesti palauttaa asian uudelleen valmisteltavaksi.
Lisätietoja	Hallintojohtaja Liisa Salo, puh. 050 330 5286, etunimi.sukunimi@kauhava.fi
